

‘Tesadüf’ kelimesinin kullanımı

Bayan okuyucumuz: “Kâinatta tesadüfe yer olmadığını Risâle-i Nûr’dan öğreniyoruz. Tesâdüf kelimesini günlük dilimizde hangi hallerde ve nerelerde kullanabiliriz? Bunun fıkî bir ölçüsü var mıdır?”

Tesâdüf kelimesi lügatte “rastlantı, rast gelmek, kendiliğinden olmak ” mânâlarını ihtiva eder. Bedüzzaman (ra): “Tesâdüf ise; cehlimizi örten gizli bir hikmet-i İlâhiyenin perdesidir.” 1 şeklinde tanımlar.

Şuurumuzun taalluk etmediği ve bilincimizin dışında gelişen davranışların ve olayların neden böyle geliştiğini bilemeyiz. O hadise ile ilgili Allah’ın hikmetinin ne olduğunu kavrayamayız. Cehlimiz açısından; “esbab” nasıl Allah’ın kudretine perdeden başka bir şey değilse 2; “tesâdüf” de Allah’ın hikmetine yalnız ve yalnız bir perdeden ibârettir. O halde; olayları anlatmak veya hikâye etmek için yalnızca “bize bakan yönüyle” kullandığımız “tesadüf” veya “rastlamak” kelimesi; tamamen bizim kapsamımız çerçevesinde, bizim boyutlarımız içinde kalmak şartıyla kullanılabilir. Ancak hiçbir olayda ve hiçbir şeyde “küllî irade” yani “Allah’ın iradesi” kast edilerek kullanılamaz, kullanılması dalâletten ve hatta küfürden başka bir işe de yaramaz.

Kâinatta ve tabiatta, bizim bilincimiz dışında gelişen olaylar serisinin bir tanesine bile “tesadüf” denmesine Risâle-i Nur şiddetle karşı çıkar; bunu küfürle eş sayar ve böyle tesadüfe ancak “serseri” lâkabını uygun bulur.3 Âlemde her şey o kadar Allah’ın iradesine bağlıdır ki; hiçbir şekilde “âlemde tesadüfe yer yoktur.” 4 Bedüzzaman (ra); “tesadüfü, tabiatı ve şirki” aynı kulvarda ele alır; bu üç kavramı bir fesat şebekesi olarak değerlendirir ve bu şebekenin İslâm âleminden ihrâç edilmesi ile ilgili verilen kararı Risâle-i Nûr’un infâz ettiğini beyan eder.5 Tesadüfün yalnızca bir vehimden ibaret olduğunu, Sâniin kast ve iradesi ispat edildiği takdirde ise bu vehmin ortadan kalkacağını6; kevnî hadiselerin hiçbir şekilde tesâdüf oyuncağı olamayacağını7; nihayet derecede Kadîr, Hakîm, Basîr ve Alîm olan Cenâb-ı Hakk’ın işine “tesadüf”ün karışamayacağını8; kesret tabakalarının en dağınık mes’eleleri denilen şu âlemdeki her hareket, atılan her adım, alınan her nefes, kımıldayan her yaprak; kaderin yazdığı sayfalardan birer satır hüviyetinde

olduğunu⁹ ve her değişikliğin, her yeniliğin, en küçük ayrıntısına ve teferruatına kadar her hadisenin birer Rabbânî mektub, kevnî âyetlerin birer sayfası ve Allah'ın isimlerinin tecellî ettiği birer âyine mertebesinde bulunduğunu yine Risâle-i Nûr ispat eder.¹⁰

Kevnî olaylarda Allah'ın hikmetini doğrudan göremediğimiz ve hissedemediğimiz için bu olaylar bilincimize “tesadüf” perdesi ile yansımaktadır. Ancak tıpkı esbabda olduğu gibi, tesadüfün de zihnimizde yalnızca bir “perde” olarak kalması zaruridir. Aksi takdirde--maazallah--küfür ve şirk kapısını aralamış oluruz.

Günlük dilimizde “tesadüf” yerine, olayların tamamının Allah'ın iradesinin eseri olduğu manasını daha iyi vurguladığı için “tevacuf” kelimesini kullanmak mümkün olmakla beraber; tamamen “kendi irademiz” kast edilerek, “tesadüf” veya “rastlamak” kelimelerini kullanmak da caizdir. Bu çerçevede bize göre rastlantı veya tesadüf olan bütün olayların, Allah katında, Allah'ın iradesiyle tanzim olunan birer tevafuktan ibaret olduğunu bilmek ve iman etmekle yükümlü olduğumuzu unutmamalıyız. Risâle-i Nur'da genelde kör ve serseri olarak nitelenen “tesadüf” kelimesi, bazen de kast ettiğimiz zararsız manada kullanılmıştır.

Meselâ; Münâzarât'ta: “Azm-i kat'î ile maksadımın yoluna tesadüf eden her bir mehâlike gireceğim.” 11; Emirdağ Lâhikası'nda: “Ehl-i siyasete hiç bakmadığım halde, bugün tesadüfen kulağıma girdi ki; bazı camileri kaldırmak için bir mecliste, bir kısım dinsiz mebuslar çalışmışlar.”¹²; Mesnevî'de: “Pek çok belâlara ve düşmanlara tesâdüf ettim.” 13; Sözler'de Mi'rac'ın anlatıldığı bölümde, Peygamber Efendimiz (asm) hakkında, “tâ Kâb-ı Kavseyn'e kadar merâtib-i külliye-i esmâiyede gözüne, kulağına tesâdüf eden âyât-ı Rabbaniyeyi ve acaib-i san'at-ı İlâhiyeyi işitmiş, görmüştür.” 14; yine Sözler'de, “bâzan on bin; Leyle-i Beratta okunan âyetler ve makbul vakitlere tesâdüf edenler gibi.” 15; Lem'alar'da, “Zülkarneyn'in mağrib tarafına seyahati,..... volkanlı bir dağın fışkırması vaktine tesâdüf ettiğini beyan etmekle...” 16 cümleleri içinde “tesadüf” kelimelerinin günlük anlamı itibariyle ve insan iradesine bakan yönüyle kullanılmış olduğunu görüyoruz.

Bizim de çoğu zaman günlük dilimizde, şirk boyutunu kast etmeden “tesadüf etmek veya rastlamak” kelimelerini kullandığımız bir vakıadır. Bu durumda; “tesadüf” kelimesini kullanmanın fikhî ölçüsünü, Tevhid inancımıza bağlı olarak tesbit etmemiz gerekecektir: Buna göre bu kelime, Allah'ın kudretine gölge düşürecek şekilde kullanılamaz. Sadece kendi ihatasız davranışlarımız kast edilerek kullanılabilirse de, kendi davranışlarımız için tesadüf yerine tevafuk kelimesinin kullanılması daha iyi olur.

Dipnotlar:

- 1- Sözlər, s. 619.
- 2- Mesnevî-i Nûriye, S. 13.
- 3- Bakınız: Şuâlar, S. 142, 522; Lem'alar, 335.
- 4- Mesnevî-i Nûriye, S. 206.
- 5- Mesnevî-i Nûriye, S. 153.
- 6- Mesnevî-i Nûriye, S. 213.
- 7- Sözlər, S. 157.
- 8- Sözlər, S. 180.
- 9- Mesnevî-i Nûriye, S. 89.
- 10- Sözlər, S. 215.
- 11- Münâzarât, S. 115.
- 12- Emirdağ Lâhikası, S. 166, 2. haşiye.
- 13- Mesnevî-i Nûriye, S. 44.
- 14- Sözlər, S. 515.
- 15- Sözlər, S. 312.
- 16- Lem'alar, S. 111.